

Сумська міська централізована бібліотечна система
Сумська міська центральна бібліотека ім. Т. Г. Шевченка
Відділ довідково-інформаційної роботи та маркетингу

Семен Сапун

*Попереджувальна краєзнавча довідка
до 125-річчя з дня народження*

Суми-2018

Семен Сапун : попереджувальна красназнавча довідка / Сумська міська центральна бібліотека ім. Т. Г. Шевченка; укл. І. О. Хомайко. – 2018. – 8 с.

Попереджувальна довідка про українського революціонера-підпільника, лідера Сумської обласної мережі ОУН під час німецької окупації Семена Сапуна. Він був головою товариства «Просвіта» у м. Суми (1942), діячем у царині професійної освіти, педагогом. З 2016 р. — Почесний громадянин міста Суми.

Відповідальна

за випуск: директор МЦБС Стадниченко Л. М.

Редактори: заст. директора МЦБС Мартюшова О. В.

зав. дов.-інф. відділом Клімачова Л. Д.

Матеріал
підготувала: головний бібліограф Хомайко І. О.

*«Україна для мене така
велична, що я і вдруге не
завагався б померти за неї»
(С. С. Сапун)*

Рішенням Сумської міської ради від 30 березня 2016 р. № 486-МР Семену Сапуну за особисту мужність і героїзм, політичну та громадську діяльність в часи німецької окупації 1941-1943 років було присвоєно звання «Почесний громадянин міста Суми».

«Цієї події чекали давно і багато хто... Передусім, доньки, які все життя ходили з тавром «ворога народу». Чекали сумлінні історики, які працювали з документами, а отже, давно знали, де правда... І чекали громадські активісти Сум», — сказав історик, архівіст, член Вченої ради Центру досліджень визвольного руху Геннадій Іванущенко. *(Акіменко А. Приклад жертовності : керівник підпілля ОУН на Сумщині Семен Сапун став Почесним громадянином Сум / А. Акіменко // День. — 2016. — № 57/58. — С. 2).*

Сапун Семен Семенович

(17 квітня 1893, Попівка — 20 березня 1943, Суми) — український революціонер-підпільник. Лідер Сумської обласної мережі ОУН під час німецької окупації.

Голова товариства «Просвіта» у м. Суми (1942).

Діяч у царині професійної освіти, педагог.

Почесний громадянин міста Суми (2016).

Ми звикли читати, чути і бачити історію нашого краю такою, якою подавала нам протягом десятиліть радянська система освіти. На фоні ідеологічно «правильно» сформованих під партійною егідою шаблонів Сумщина завжди показувалася як «колиска советсько-партизанського руху». Звідси і відомі пісні, і оповідання про походи «від Путівля до Карпат», і історії лідера руху Ковпака. Однак, паралельно з тим, і після розпаду радянського союзу роками намагалися замовчувати про іншу сторінку історії нашого краю — про діяльність ОУН-УПА на теренах Сумщини.

[...] Сама постановка питання про діяльність ОУН і УПА на сході України до останнього часу наштовхувалася на усталений міф про теорію та практику українського націоналізму як типового західноукраїнського явища, особливо коли це стосувалося Сумської області. Однак завдяки клопіткій роботі сумського краєзнавця, історика, в минулому — директора Сумського обласного архіву **Геннадія Івануценка**, сьогодні ми маємо змогу озвучити для себе нову, поки що незвичну, тезу: «Сумщина, не менш активно, ніж західні області України, вела боротьбу з окупаційними силами під егідою ОУН та УПА». [...]

Центральною фігурою українських націоналістів Сумщини можна по праву назвати Семена Сапуна, уродженця села Попівка Карлівського району Полтавської області. Сам із родини заможних селян, за освітою — вчитель. У 1926 році сім'я була позбавлена виборчих прав. У 1930-му батьки Сапуна були розкуркулені «по III-й категорії».

Після закінчення педагогічної школи у 1914 р., Семен отримав посаду вчителя у с. Багата Чернеччина Великобучівського р-ну (теперішнього Сахновщинського району Харківської області). У цьому ж році, з початком Першої світової війни, був призваний до лав російської армії, де служив рядовим. Отримав поранення на фронті. Після одужання вступив до сільськогосподарського інституту, з якого випустився достроково в 1917-му і був направлений до четвертої московської школи прапорщиків. Отримавши звання прапорщика, пробув на фронті до жовтня

1917 р., а в 1919 р. на короткий термін був мобілізований до денікінської армії, потім знову вчителював. Із 1935 р. С. Сапун — завпед школи № 6 м. Суми. До арешту 22 квітня 1938 р. мешкав у Сумах по вул. Петропавлівській, 32.

А арештували його за таким обвинуваченням: «контрреволюційна повстанська організація». Проте, упродовж 8-ми місяців катувань слідчим не вдалося зламати в'язня, Сапун не підписав жодного звинувачення. Справу, за відсутністю доказів, припинили. 10 січня 1939 р. Сапуна звільнили.

Після звільнення Семен Сапун працював учителем фізики та математики в Сумській школі № 2 (зараз на цьому місці школа № 4). З встановленням німецької адміністрації створив «Просвіту», під опікою якої діяли школа перекладачів, яка готувала підпільників ОУН, українська гімназія, школа художньої вишивки. Був керівником бандерівського підпілля ОУН у Сумах.

Підкреслимо, що члени ОУН активізувалися на Сумщині задовго до початку Другої світової війни. На основі архівних документів агентури НКВС, перші підпільні осередки ОУН на Сумщині закладалися через утворення мережі товариства «Просвіта». І співзасновником цих осередків став саме Семен Сапун як голова обласного осереддя «Просвіти».

7 жовтня 1942 німецька військова контррозвідка заарештувала обласного керівника ОУН Семена Сапуна, двох районних керівників і 38 активістів. У повідомленні військового коменданта вказувалося:

«Керівники ОУН (бандерівської) добирають їм потрібних людей і пропонують їх німецьким установам як особливо надійних осіб... Згідно з деякими чутками, ОУН планує створити в Конотопі фабрику боєприпасів... Організацію побудовано за «круглим» принципом: зовнішнє коло помітно піддає себе небезпеці, а ядро схопити неможливо».

Слідство тривало майже 5 місяців, до 20 лютого 1943 р. Основний склад підпілля ОУН на Сумщині, включаючи Сапуна,

було розстріляно та спалено на території тюрми. Агенти НКВС повідомляли:

«У лютому місяці 1943 р., відступаючи з м. Суми, німці зігнали всіх арештованих тюрми (будівля тюрми знаходилася на території сучасної автостоянки біля центральної прохідної СМВО по вул. Горького) до ями двох овочесховищ і двох відстійників, наповнених нечистотами, у кількості 650 чоловік. Замкнули двері овочесховищ, відкрили повітряні отвори й почали кидати туди ручні фанати. Потім, виливши у ці ж отвори горючу рідину, підпалили. У результаті цього всі, хто був там, згоріли живцем. Усі вищезазначені факти підтверджуються показаннями фельдшера в'язниці і свідків... На території господарського двору в'язниці була розкопана яма довжиною 12 м, шириною 2 м, глибиною 3 м, розташована за стінкою в'язниці. В ній виявили 150 трупів, серед яких труп жінки і підлітка років 13-14».

Цікаво, що відомості про окремих страчених підпільників свого часу потрапили і до обласного тому Книги скорботи України, але без зазначення їхньої належності до ОУН. Уже в повосенний час більшовицька влада по-своєму «вшанувала» загиблих. Територію, де були спалені сум'яни — бандерівці, залили бетоном. Нині на цих людських кістках розміщені автостоянка і ринок.

Зараз у Сумах на честь націоналіста на будівлі КРУ, де у роки Другої Світової війни був розташований офіс товариства «Просвіта», встановлено меморіальну дошку в пам'ять про бандерівця Семена Сапуна. 30 березня 2016 року Семену Сапуну присвоєне звання почесного громадянина міста Суми.

(За матеріалами: Луговий В. ОУН-УПА на теренах Сумщини / В. Луговий // Сумщина. — 2017. — № 3 (19 січ.). — С. 14.).

Список літератури про Семена Сапуна

Статті з книг

1. Близнюк А. М. Семен Семенович Сапун // Почесні громадяни міста Суми / А. М. Близнюк, Н. С. Подоляка. – Суми, **2016**. — С. 78.

2. Бубнов В. В. Підпілля С. С. Сапуна // Суми у 1941-1943 роках: офіціоз та дійсність / В. В. Бубнов. — Суми, **2010**. — С.19-21.

3. Витяг з «Акту встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників по м. Суми і Сумської області» з зазначанням прізвищ загиблих підпільників ОУН: Сапуна, Довгополова та інших // ОУН-УПА на Сумщині : у 2 ч. Ч. 1 / авт.-упоряд. Г. М. Іванущенко. – Суми, **2016. – С. 36.**

4. Іванущенко Г. М. Діяльність ОУН та УПА на Сумщині // Не примирені. Спроба переосмислення / Г. М. Іванущенко. – Суми, **2007**. – С. 135-147.

5. Іванущенко Г. М. Семен Сапун – керівник підпілля ОУН на Сумщині // Сумчани в боротьбі за волю : 10 біографій / Г. М. Іванущенко. — Вид. 2-е, доопр. — Суми : Мрія, **2016**. — С. 147-164 : іл.

6. Іванущенко Г. М. [Сапун Семен Семенович] // Залізом і кров'ю. Сумщина в національно-визвольній боротьбі першої половини ХХ ст. / Г. М. Іванущенко. – Суми, **2001**. – С. 114-119.

7. Манько М. О. Сумський український підпільний гурток. Сумський малоросійський гурток любителів

драматичного і музичного мистецтв. Сумське товариство "Просвіта" // Суми та сумчани у документах сучасників / М. О. Манько. — Суми : Мрія-1, **2010**. — Кн. 3 : (1655-2010). — С. 87-98.

Статті з періодичних видань

8. Акіменко А. Приклад жертовності : керівник підпілля ОУН на Сумщині Семен Сапун став Почесним громадянином Сум / А. Акіменко // День. — **2016**. — № 57/58. — С. 2.

9. Веснич А. Вспомнили прошлое : 65 лет тому назад 800 сумских подпольщиков сожгли заживо / А. Веснич // Панорама. — **2008**. — № 9 (27 февр.-5 марта). — С. А3.

Архівні документи свідчать про те, в 1943 р під час відступу німецькі війська знищили всіх полонених сумського підпілля на чолі з Семеном Сапун. Представники громадськості провели мітинг на місці страти підпільників.

10. Іванущенко Г. Під грифом "цілком таємно" : приховували впродовж десятиліть подвиги підпільників Сумщини / Г. Іванущенко // В двух словах. — **2006**. — № 44 (1 лист.). — С. А7; № 45 (8 лист.). — С. А5.

11. Іванущенко Г. Так судилося долею / Г. Іванущенко // Сумщина. — **2005**. — № 115 (15 жовт.). — С. 3.

На Сумщині в роки Другої світової війни діяла підпільна мережа ОУН, керівником якої був С. С. Сапун.

12. Іванущенко Г. "Україна для мене така велична, що я і вдруге не завагаюсь померти за неї" : чи стануть останні слова Семена Сапуна написом на пам'ятнику українським героям? /

Г. Іванущенко // Площа Незалежності, 2. — 2006. — № 2. — С. 14-15.

13. Кривенко В. Здобудеш Українську Державу, або загинеш у боротьбі за неї / В. Кривенко // Ярмарок. — 2011. — № 10 (10 берез.). — С. 3.

Про події 20 лютого 1943 року в Сумах, коли було страчено 650 сумчан на території в'язниці. Спогади про це Н. Феденченко.

14. Луговий В. ОУН-УПА на теренах Сумщини / В. Луговий // Сумщина. — 2017. — № 3 (19 січ.). — С. 14.

Використані праці історика та краєзнавця Г. Іванущенко для розкриття вкладу історичних постатей в національно-визвольної боротьбі на території Сумщини.

15. Манько М. Виникнення та діяльність українських організацій у Сумах (1904-1920-ті та 1941-1943 роки) / М. Манько // Ярмарок. — 2016. — № 27 (7 лип.). — С. 4; № 28 (14 лип.). — С. 4; № 29 (21 лип.). — С. 4; № 30 (28 лип.). — С. 4.

16. Манько М. Діяльність ОУН у Сумах / М. Манько // Ярмарок. — 2014. — № 43 (23 жовт.). — С. 4.

Про створення Семеном Сапуном і подальшу діяльність підпільного осередку в Сумах та Сумській області.

17. ОУН почили меморіальною дошкою // Данкор. — 2007. — 14 фебр. — С. А2.

В Сумах на вулиці Жовтневій встановлено пам'ятну дошку керівнику сумської організації українських націоналістів Семену Сапуно.

18. Радків О. Мовчазна правда : партизани у свідченнях очевидця. Жорстока реальність війни у свідченнях істориків / О. Радків // В двух словах. — **2006**. — № 39 (27 верес.). — С. А5; № 40 (4 жовт.). — С. А5; № 42 (18 окт.). — С. А5.

Електронні ресурси

19. Ольшанская Д. Новый почетный сумчанин Семен Сапун : подпольщик ОУН был казнен в Сумах... фашистами в 1943 году [Електронний ресурс] // Данкор онлайн. — Текст. данные. — **2016**. — 4 апр. — Режим доступа : <http://www.dancor.sumy.ua/articles/community/171828>. — (Дата обращения: 28.04.2018). — Название с экрана.

20. Сапун Семен Семенович [Електронний ресурс] // Суми : інформ. портал Сумської міської ради. — Текст. дані. — **2016**. — 16 січ. — Режим доступа : <https://www.smr.gov.ua/uk/misto/69-misto/pochesni-gromadyani-mista/3649-sapun-semen-semenovich.html>. — (Дата звернення: 28.04.2018). — Назва з екрана.

21. Сапун Семен Семенович [Електронний ресурс] // Вікіпедія. — Текст. дані. — **2016**. — 2 верес. — Режим доступа : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%>. — (Дата звернення: 28.04.2018). — Назва з екрана.

22. Семен Сапун. Герой підпілля [Електронний ресурс] // YouTube. — Текст. дані. — **2015**. — 14 трав. — Режим доступа : <https://www.youtube.com/watch?v=wbw5FOaGjVY>. — (Дата звернення: 28.04.2018). — Назва з екрана.

23. Семен Сапун - керівник підпілля ОУН у Сумах [Електронний ресурс] // YouTube. — Текст. дані. — **2012**. — 27

сїч. – Режим доступу :
<https://www.youtube.com/watch?v=OXNWcxIJHwc>. – (Дата
звернення: 28.04.2018). – Назва з екрана.

24. Семен Сапун стал Почетным гражданином Сум
[Электронный ресурс] // The Sumy Post. – Текст. данные. —
2016. – 30 марта. – Режим доступа :
http://sumypost.com/sumynews/obwestvo/semen_sapun_stal_pochetnym_grazhdaninom_sum/. – (Дата обращения: 28.04.2018). –
Название с экрана.

2007 року у Сумах, на будівлі КРУ, де у роки Другої Світової війни був розташований офіс товариства «Просвіта», встановлено меморіальну дошку в пам'ять про бандерівця Семена Сапуна.

Наша адреса:

40030, м. Суми, вул. Кооперативна, 6

Центральна міська бібліотека

ім. Т. Г. Шевченка

тел : 22-63-32, 22-47-69

E-mail: lib@library.sumy.ua;

www.libsumy.com